

TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ VE DIŞİŞLERİ BAKANI FİDAN'IN ATINA ZİYARETİ

YÜCEL ACER

SETA | PERSPEKTİF

KASIM 2024 · SAYI 415

- Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin son yıllardaki seyri nasıl okunmalı?
- Siyasi Diyalog ve Pozitif Gündem Ortak Eylem Planı'na dair son gelişmeler neler?
- Dışişleri Bakanı Fidan'ın Atina ziyareti ikili ilişkilerin geleceğini nasıl etkileyebilir?

GİRİŞ

Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın 8 Kasım'da Yunanistan'a gerçekleştirdiği resmi ziyaret Türk-Yunan ilişkilerinin seyrine dair bazı değerlendirmelerin yapılmasına imkan vermektedir. Ziyaret kapsamında yapılan açıklamalar –bölgesel gelişmelerin kritik süreçler meydana getirdiği günümüzde– yaklaşık iki yıldır Türkiye ile Yunanistan arasında devam eden “siyasi diyalog”, “pozitif gündem” ve “ikili sorunların çözümü” süreçlerinin nasıl seyredeceğine dair değerlendirmeler yapılmasına fırsat sunmaktadır.

Son iki yıllık süreçte Yunanistan tarafından Türkiye'yi rahatsız eden bazı girişim ve beyanlar dışında sürecin pozitif anlamda yürüdüğü ve geliştiği söylenebilir. Dışişleri Bakanı Fidan'ın ziyareti sonrasında ise bu sürecin devamı ve geliştirilmesine ilişkin her iki tarafın da kararlı olduğu açıkça ifade edilmiştir. Ancak mevcut ikili sorunların çözümüne dair yeni bir diyalog sürecinin başlatılıp başlatılmayacağı ve başlayabilecekse bunun ne zaman olabileceği net bir şekilde belirtilmemiştir. 2025 başlarında Türkiye'de yapılması

planlanan Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi (YDİK) toplantısının, bu sürecin başlangıcını belirleme ihtimali ise halen yüksek gözükmemektedir.

İLİŞKİLERİN YAKIN TARİHİ

Türkiye-Yunanistan ilişkileri özellikle 1950'lerden bu yana başta Ege Denizi sorunları ve Kıbrıs meselesi olmak üzere çözülemeyen ikili sorunların gölgesinde seyretmiştir. Bu sorunlara, nispeten daha yakın zamanda Doğu Akdeniz'e dair sorunlar da eklenmiş ve ikili ilişkileri gerilimler ve krizlerden uzak tutmak daha da zorlaşmıştır. Aynı dönemlerde sorunların çözümüne ve sorunlardan uzak dostane ilişkiler kurmaya yönelik görüşme süreçleri de işletilmiştir. Bunlardan en uzun süreli olanı; 2002'de başlayıp 2022 başlarına kadar devam eden, 64 tur yapılan ve “istikşafi görüşmeler” olarak bilinen görüşme süreci olmuştur. 2016'da ara verilen bu süreç, 2021'de yeniden başlatılmışsa da 3 tur görüşmeden sonra 2022'nin başlarında sekteye uğramıştır.

6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş'ta meydana gelen ve on bir ilde etkili olan yıkıcı depremler sonra-

YÜCEL ACER

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden uluslararası ilişkiler lisans derecesi, Sheffield Üniversitesi'nden (İngiltere) uluslararası hukuk yüksek lisans derecesi, Bristol Üniversitesi'nden (İngiltere) uluslararası hukuk doktora derecesi almıştır. Halen Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Ana Bilim Dalı'nda milletlerarası hukuk profesörüdür. Uzmanlık alanları uluslararası deniz hukuku, uluslararası silahlı çatışmalar hukuku ve uluslararası insan hakları hukukudur. Birçok bilimsel makalenin yanında İngiltere'de basılmış *The Aegean Maritime Disputes and International Law*, *Uluslararası Hukukta Saldırı Suçu*, *Küresel ve Bölgesel Perspektiften Türkiye'nin İltica Stratejisi*, *Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı* ve *Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları* isimli kitapların da yazarıdır. ABD'de Hawaii Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde doktora sonrasında çalışmalar yapan Acer; Kara Harp Okulu, İzmir Ekonomi, Eskişehir Osmangazi ve Atılım üniversitelerinde dersler de vermiştir.

sında ilişkilerde belirgin bir yumuşama başlamıştır. Bu süreç ikili ilişkilerde bir yumuşama döneminin de başlangıcını teşkil etmiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Yunanistan Başbakanı Kiriakos Miçotakis 11-12 Temmuz 2023'te Litvanya'nın Vilnius kentinde düzenlenen NATO Liderler Zirvesi'nde bir araya gelmiştir.

Bu ılımlı dönemdeki olumlu gelişmelerin önemli bir unsuru da ekonomi temelli diplomasi girişimleri olmuştur. Nisan 2021'de o dönemin dışişleri bakanları Mevlüt Çavuşoğlu ile Nikos Dendias arasında Ankara'da varılan anlaşmayla başlayan pozitif gündem toplantıları ilerleme kaydederek ticari bağlamda yeni iş birliği alanlarının önünü açmıştır. Altı turdan oluşan söz konusu toplantıların beşincisi Atina'da (16 Ekim 2023), sonuncusu da İstanbul'da (26 Nisan 2024) yapılmıştır. Daha önceki toplantılar Kavala (29 Mayıs 2021), Antalya (16 Haziran 2021), Atina (21 Şubat 2022), Ankara (22 Mart 2023) ve Atina'da (16 Ekim 2023) gerçekleştirilmiştir.

Bu süreç boyunca iki ülke arasında üst düzey resmi ziyaretler de yoğunlaşmıştır. Yunanistan Dışişleri Bakanı Giorgos Gerapetritis 5 Eylül 2023'te Türkiye'ye resmi bir ziyaret gerçekleştirmiş ve Dışişleri Bakanı Hakan Fidan ile görüşmüştür. Hemen akabinde Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Başbakan Miçotakis, Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu toplantılarına katıldıkları New York'taki Türkevî'nde 20 Eylül'deki NATO-Vilnius Zirvesi'nden bu yana ilk kez bir araya gelmiştir.

New York'taki görüşmeden sonra yaşanan önemli bir gelişme de Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Aralık 2023'te Atina'ya yaptığı ziyarettir. YDİK süreci, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın başbakan sıfatıyla 14 Mayıs 2010'daki Atina ziyaretiyle başlatılırken sürecin ikinci ayağı 4 Mart 2013'te İstanbul'da, üçüncüsü 5-6 Aralık 2014'te Atina'da ve dördüncüsü de 8 Mart 2016'da İzmir'de gerçekleştirilmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Aralık 2023'te Atina'ya gerçekleştirdiği ziyaretle 2016'dan beri yapılamayan YDİK toplantısının beşincisi yapılmıştır.

Bu ziyaret, Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Başbakan Miçotakis tarafından Dostça İlişkiler ve İyi Komşuluk

Atina Bildirgesi'nin yayımlanması ile sonuçlanmış, iki ülkenin bakanlıkları ve diğer kamu ve özel kuruluşları arasında turizm, yatırımlar, spor, mesleki eğitim, tarım, bilim ve teknoloji, altyapı ve sosyal hizmetler alanlarında 15 anlaşma ya da ortak tutum açıklaması yapılmıştır. Göçten sorumlu bakanlar, yasa dışı kaçakçılık ağlarıyla mücadele ve düzensiz göç akışlarının önlenmesi amacıyla iş birliğinin artırılması konusunda görüşmelerde bulunmuşlardır.

Bu olumlu süreç çerçevesinde iki tarafın silahlı kuvvetleri arasında ilk kez 2010'da düzenlenen ve sonuncusu 2021'de gerçekleştirilen Güven Artırıcı Önlemler (GAÖ) toplantısı, Milli Savunma Bakanlığı ev sahipliğinde 13 Kasım 2023'te Ankara'da gerçekleştirilmiştir. Toplantıda her iki taraf da daha önce mutabakata varılan GAÖ'leri 2024 boyunca yeniden uygulama kararı almışlardır. Bu sürecin sonraki adımı 22 Nisan 2024'te Yunanistan Milli Savunma Bakanlığının ev sahipliğinde büyükelçiler ve üst düzey askeri yetkililerin katılımıyla Atina'da gerçekleştirilen toplantı olmuştur. GAÖ toplantılarının en sonuncusu, 22 Nisan 2024'te Türkiye ile Yunanistan heyetleri arasında Atina'da gerçekleştirilmiştir. İki taraf, 2024 boyunca daha önce mutabık kalınan önlemleri yeniden değerlendirerek 2025 yılı uygulama planını ele almışlar, toplantının olumlu bir havada gerçekleştiğini beyan etmiştir.¹

MIÇOTAKIS'İN TÜRKİYE ZİYARETİ

Başbakan Miçotakis'in 14 Mayıs 2024'teki Türkiye ziyareti bir önceki başlıkta özetlenen bu olumlu hava içerisinde gerçekleşmiştir. Ziyaret, YDİK toplantılarının bir devamı şeklinde değil de Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Aralık 2023'te Atina'ya yaptığı ziyarete bir karşılık niteliğinde gerçekleştirilmiştir. Ancak Miçotakis'in ziyaretinden yine de bazı somut beklentiler bulunmaktaydı. Ziyareten devam eden olumlu ilişkileri bir adım daha ileriye taşıması ve böylelikle hem ikili ilişkileri her alanda daha da geliştirmesi hem de sorun-

1. "Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Güven Artırıcı Önlemler Toplantısına İlişkin Açıklama", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, 22 Nisan 2024, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/9d8b97fe85814cc9a0ad7910d318ec74>, (Erişim tarihi: 10 Kasım 2024).

ların çözümüne dair daha uygun bir ortam oluşturmasını beklenmekteydi.

Bu bağlamda beklenti iki ülke arasında ekonomik ve ticari ilişkilerin daha da güçlenmesini sağlayacak yeni adımlardı. Uzun yıllar önce kurulmuş ve yakın zamanda Türkiye tarafından aktif hale getirilen Türkiye-Yunanistan İş Konseyi'nin daha da ilerletilmesiyle iki ülke arasında ortak bir iş konseyi kurulması beklenmekteydi. Bunun yanı sıra iş birliğinin artırılacağı ortak yatırım ve ticari alanların tespiti ve teşviki de önem arz etmekteydi.

Ancak Miçotakis'in ziyareti daha başlamadan önce Yunanistan'da anlaşmazlık konularının gündeme getirilmeye ve başbakanın baskı altında bırakılmaya çalışıldığı görülmüştü. Kariye Camii'nin Mayıs 2024 başında ibadete açılması kararı karşısında ülkede Miçotakis'in Türkiye ziyaretini iptal etme çağrıları dahi yapılmaktaydı. Bu nedenle gelinen aşamada önemli olan husus sorunların gündeme getirilmemesi olacaktır.

Bu bağlamda Miçotakis'in ziyareti bazı beklentileri karşılar nitelikte olmuştur. Bunlar arasında en önemlisi Türkiye-Yunanistan Ortak İş Konseyi oluşturulması kararı oldu. Günümüze kadar her iki tarafta da iş konseyleri oluşturulmuş ancak ortak bir iş adamları yapılandırılması gerçekleştirilememiştir. Ayrıca sonraki görüşmelerden de bahsedilmiş olması ikili ilişkilerdeki olumlu sürecin devamına işaret etmiştir. Bu görüşmelerden ilkinin 9-11 Temmuz'da Washington'da yapılacak NATO Zirvesi'nin oturum aralarında ve ikincisinin de Eylül'de New York'taki BM Genel Kurulu'nun oturum aralarında gerçekleşeceği öngörülmüştü. Liderler, Türkiye-Yunanistan YDİK'nin bir sonraki toplantısının bu kez Ankara'da yapılması konusunda mutabık kaldıklarını beyan etmişlerdir.

Belki de kaçınılmaz bir şekilde Miçotakis basın toplantısında hem kendi kamuoyuna hem de Batı kamuoyuna yönelik Türkiye'yi rahatsız edebilecek bazı mesajlar verme gereği hissetmiştir. Bu bağlamda Yunan kamuoyuna mesaj verme adına hem Batı Trakya hem de Kariye meselelerini açıkça dile getirmiştir. Miçotakis'in Batı kamuoyuna mesaj vermek için başvurduğu konu ise Hamas olmuştur. Miçotakis'in Rusya-Ukrayna meselesini de basın toplantısında gündeme getirmesini yine mesaj verme kaygısına bağlamak mümkündür. Bu yaklaşım esasen zamanın ruhuna yani ikili ilişkilerde oluşturulan pozitif sürece pek uygun düşmemiş olsa da yaklaşan Avrupa Parlamentosu seçimleri bağlamında içeriye dönük siyasi kaygılar nedeniyle mazur karşılanabilecek bir tutum olmuştur.

Cumhurbaşkanı Erdoğan ise oldukça dikkatli bir üslup kullanıp iki ülke arasında gerilim oluşturacak konulardan kaçınırken, bütün sorunların görüşülebileceği, çözülemeyecek sorunların bulunmadığı vurgusunu yapmıştır. Cumhurbaşkanının Hamas ve Filistin konusunda detaylara girmesinin ise bir nevi Miçotakis'e cevap verme ihtiyacından doğduğu söylenebilir.

Ziyaretin sonraki günlerinde Miçotakis'in Türkiye'nin itirazlarına konu olan Ege Denizi'nde deniz parkları ilanına ilişkin ısrarını ifade eden açıklamaları da sürecin ruhuna aykırı olmuştur. Ayrıca Miçotakis "tek farkımız münhasır ekonomik bölge (MEB) ve kıta sahanlığının sınırlandırılması" ifadesini yineleyerek Yunanistan'ın bilinen ve sorunların çözümünü tıkayan "tek sorun" yaklaşımına vurgu yapmış olması da zamanın ruhuna uygun düşmeyen bir başka açıklama olmuştur.

Nihayetinde yine de ziyaretin bizatihi kendisinin mevcut pozitif atmosferin devamına bir katkı sağladığı söylenebilir. Yine de sorunların çözümsüz kalması ve ilişkilerdeki gerilimlerin her iki ülke ekonomilerine mevcut ve muhtemel maliyetleri belirgin olmasına rağmen Miçotakis'in gerilime yol açabilecek ifadeleri akıllarda kalan kısımlar olmuştur.

SON DÖNEM İLİŞKİLER

Miçotakis'in ziyaretinden bu yana ikili ilişkilerde hissedilir gerginlikler oluşturan hususlar olmamasına rağmen iki ülke arasında oluşturulmuş pozitif atmosferin ruhuna uymayan ve özellikle Yunanistan tarafından gelen bazı beyanlara ve hatta eylemlere rastlanmaktadır.

Bu süreçte Yunanistan'ın eski dışişleri bakanı ve şimdiki Savunma Bakanı Nikos Dendias'ın özellikle

Ege Adaları üzerinde yaptığı bazı açıklamalar potansiyel gerginlik unsurları olmuştur. Dendias, gayri askeri statüdeki Doğu Ege Adaları'nı sık sık ziyaret ederek askeri tesislerde basın açıklaması yapmakta ve Türkiye'nin adaların silahlandırılmasına itirazlarını yersiz eylemler gibi gösteren beyanatlar vermektedir. Türkiye açısından bu derece hassas bir konunun böyle bir süreçte dillendirilmesi şüphesiz ki uygun bir yaklaşım olarak kabul edilemez.² Nitekim Dendias savunma bakanı olmadan önce de yaptığı açıklamada Yunanistan'ın Doğu Ege Adaları'nı silahlandırmasına dair Türkiye'nin söz hakkı olmadığını iddia ederek adeta bu ciddi sorunun müzakere süreçlerine dahil edilmesine çalışıldığını göstermiştir.³

Dendias yakın zamanda Akdeniz'de Kaş ilçesinin 2 kilometre açığındaki gayri askeri statüde bulunan Meis Adası'nı ziyaret ederek askerlerle beraber basın açıklaması yapmış ve "Meis, ana vatanımızın münhasır ekonomik bölgesi ve kıta sahanlığı için kilit bir noktadır... Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121(2) maddesi, adaların bir karasuyu, bir bitişik bölgesi, bir münhasır ekonomik bölgesi ve bir kıta sahanlığı hakkına sahip olduğunu öngörmektedir. Ve adaların büyüklüğü konusunda herhangi bir ayırım yapılmamaktadır" ifadelerini kullanmıştır.⁴

Bu dönemde Yunanistan'ın Türkiye'yi rahatsız eden bir başka girişimi deniz parkı ilanına yönelik girişimleri olmuştur. Yunan basınında çıkan haberlere göre Yunanistan Dışişleri Bakanlığı, ilki Milos Adası'nın batısından, ikincisi ise Kefalonya'nın kuzeyinden başlayıp Kithira ve Antikythera'da biten alanı kapsayacak iki deniz koruma alanı ilan etmeyi planlamaktadır.⁵ Yunanistan Çevre Bakanı Thodoros Skilakakis'in açıklamasına göre, Yunanistan'ın taahhütleri arasında yer aldığı söylediği biri deniz memelileri ve

kaplumbağalar için İyon Denizi'nde, diğeri ise deniz kuşları için Ege'de olmak üzere Akdeniz'in en büyükleri arasında yer alacak iki yeni milli park önümüzdeki yılın başında yasalaştırılacaktır.⁶

Yunanistan'ın bu muhtemel girişimi Türkiye'nin açık tepkisine yol açmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı yazılı bir açıklama yaparak Yunanistan'ın bu girişimine tepki göstermiştir.⁷ Yunanistan'ın, Ege sorunları bağlamında öteden beri hemen her platformdan istifade etme çabası içinde olduğu ve ilişkilerde son dönemde görülen yumuşamaya rağmen Yunanistan'ın bu defa da çevreyle ilgili hususları istismar etmesinin uygun olmadığı dile getirilmiştir. Bu vesileyle Yunanistan'ın statüsü tartışmalı coğrafi formasyonlar üzerinde oluşturması muhtemel fiili durumların kabul edilmeyeceği dile getirilmiştir.

En son gelişmelerden birisi de Türk ve Yunan heyetleri arasında GAÖ toplantısının yeni turunun 6 Kasım 2024'te İstanbul'da Milli Savunma Bakanlığının ev sahipliğinde düzenlenmesi olmuştur. Toplantı Türkiye ile Yunanistan arasında "Güven Artırıcı Önlemler 2024 Yılı Uygulama Planı" kapsamında Yunanistan Savunma Bakanlığında bir heyetin 5-7 Kasım arasında İstanbul'u ziyaretiyle gerçekleşmiştir.

Her iki heyet de büyükelçiler ve yüksek rütbeli askerler ile sivil yetkililerden oluşmuştur. Toplantıda her iki taraf, 2024 yılı için belirlenen faaliyetlerin icrası ve 2025 için mutabık kalınan faaliyetlerin hayata geçirilmesi ve uygulanması konusunda anlaşmaya varmışlardır. Bir sonraki toplantının Yunanistan'ın ev sahipliğinde düzenleneceği belirtilmiştir.⁸

2. "Yunan Bakan'dan Bodrum'un Karşısında Askeri Şov", Haber 7, 2 Mayıs 2024.

3. "Yunan Dışişleri Bakanı Dendias: Adaların Silahsızlandırılmasında Türkiye'nin Söz Hakkı Yok", Euronews Türkçe, 20 Şubat 2022.

4. "Ankara'da Dendias Rahatsızlığı", NTV, 25 Şubat 2022; "Dendias'tan Türkiye Açıklaması: Revizyonizmde İsrar Ediyorlar", Haber 7, 25 Mart 2024.

5. Giorgos Lialios, "Greece to Declare Two New National Marine Parks", *Ekathimerini*, 5 Nisan 2024.

6. Tasos Kokkinidis, "Greece to Launch New Marine Parks at Our Ocean Conference in Athens", Greek Reporter, 9 Nisan 2024, <https://greekreporter.com/2024/04/09/greece-new-marine-parks-our-ocean-conference-athens/>, (Erişim tarihi: 10 Kasım 2024).

7. "No: 58, 9 Nisan 2024, Yunanistan'ın Ege Denizi'nde İlan Edeceğini Duyurduğu Deniz Parkı Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 9 Nisan 2024, https://www.mfa.gov.tr/no_-58_-yunanistan-in-ege-denizi-nde-ilan-edecegini-duyurdugu-deniz-parki-hk.tr.mfa, (Erişim tarihi: 10 Kasım 2024).

8. "Türkiye-Yunanistan Güven Artırıcı Önlemler Toplantısı İstanbul'da Gerçekleştirildi", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, 6 Kasım 2024, <https://www.msb.gov.tr/slayhaber/401d0f83c18947c9a968a867accd76aa>, (Erişim tarihi: 10 Kasım 2024).

HAKAN FİDAN'IN ZİYARETİ VE ÖNEMİ

Dışişleri Bakanı Fidan'ın Atina'ya bir ziyaret gerçekleştireceğinin duyurulmasından sonra ziyaretin gündemi ve ziyaretten beklentiler değerlendirmelere konu olmaya başlamıştır. Dışişleri Bakanlığının ziyaretten kısa bir süre öncesinde yaptığı resmi açıklamada “İkili ilişkilerin yanı sıra bölgesel ve uluslararası konular ele alınacaktır” ibaresi kullanılmıştır.⁹

İkili ilişkiler bağlamında ilk olarak Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Yunanistan Başbakanı Miçotakis arasında 2025 başlarında Ankara'da düzenlenmesi planlanan 6. YDİK toplantısına ilişkin hazırlıkların ele alınması beklenmekteydi. Bu bağlamda bugüne kadar yürütülen siyasi diyalog ve pozitif gündemin değerlendirilerek daha da ileri götürülmesine dair yeni inisiyatiflerin konuşulması beklenmekteydi. Ayrıca Siyasi Diyalog ve Pozitif Gündem Ortak Eylem Planı toplantılarının tarihlerinin de belirlenmesi bekleniyordu.

İkinci önemli beklenti, özellikle Ege sorunlarının çözümüne yönelik yeni bir sürecin başlatılıp başlatılmayacağına ilişkin konuşulmasıydı. Ziyaret öncesinde Yunanistan Dışişleri Bakanı Gerapetritis'in açıklamaları oldukça olumluydu. Dışişleri bakanı verdiği bir mülakatla sürekli gerginliğin ve düşmanca söylemlerin kimsese faydası olmadığını vurgulamış ve “Türk-Yunan ilişkileri dışarıdan belirlenmemekte ve üçüncü taraflar üzerinden tanımlanmamakta. Barış ve refah yolunu tek başımıza bulmalıyız” ifadelerini kullanmıştır.¹⁰

İkili sorunların iki devletin kendi çabası ile çözülmesi, dış müdahalelere izin verilmemesi ve sorunların çözümünün iki ülkeye de fayda sağlayan önemli hususlar olduğunu vurgulayan bu yaklaşım, esasen sorunların çözümüne dair olması gereken, hatta olmazsa olmaz yaklaşımdır. Bugüne kadar özellikle Batılı ülkelerin Yunanistan üzerinden müdahaleleri sorunların çözümü üzerinde olumsuz etkiler doğurmuştur. Geçtiğimiz yıllarda Fransa'nın müdahaleleri ve ABD'nin adaların askersiz/silahsız tutulması gereğinin zıddına

bu konuda Yunanistan'ı teşvik edici davranışları, benzeri sorunlara yol açan müdahaleler olmuştur.

Öte yandan Türkiye'nin Yunanistan ile çevre, enerji, bilimsel araştırma, yasa dışı göçle mücadelede ve arama kurtarma alanlarında iş birliğine hazır olduğunun altı çizilmekteydi. Ara ara gerginlikler oluşturan tek taraflı girişimlerden, özellikle de deniz parkları ve deniz planlaması gibi çevreyle ilgili konularda projelerin ortaklaşa yürütülmesinden yana bulunduğu ifade edilmektedir.¹¹

Pozitif ilişkilerin devam ettiği yaklaşık son iki yıl içerisinde Ege sorunlarında tarafların bugüne kadar savdukları pozisyonlarında bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Yapılan resmi açıklamalar Yunanistan'ın Ege'de müzakere edilmesi gereken sorunların neler olduğuna dair geleneksel “tek sorun” (kıta sahanlığının sınırlandırılması) yaklaşımını dahi terk etmediğini göstermektedir. Türkiye ise kara suları ve hava sahası genişliğinden aidiyeti belirsiz coğrafi formasyonlara, gayri askeri statüdeki adaların silahlandırılması ve Fır Hattı (Uçuş Bilgi Bölgesi) dahil tüm ihtilafların uluslararası hukuka göre uygun, kalıcı, kapsamlı ve hakkaniyetli bir çözüme kavuşturulmasını, müzakerelerin bu bağlamda yürütülmesini beklemektedir.

Ayrıca Batı Trakya'daki Müslüman azınlığın hakları konusu da Türkiye açısından önem arz etmektedir. Yunanistan, Heybeliada Ruhban Okulu gibi Türkiye'deki Rum azınlıkla ilgili konuları, uluslararası toplumu ilgilendiren, evrensel dini özgürlük veya insan hakkı meselesi şeklinde sunarken “Rum azınlık uluslararası toplumun meselesi, Batı Trakya Türk azınlığı ise sadece Yunanistan'ın iç meselesidir” gibi bir anlayışın kabul edilmeyeceği vurgulanmaktadır.

Görüldüğü gibi her ne kadar Ege'de ihtilafların tek soruna indirilmesi mümkün değilken ve bu yaklaşım sorunların çözümünü engelleyen temel bir engelken, sorunların çözümüne dair bir sürecin başlatılması halen beklentiler arasındadır. Nitekim Cumhurbaşkanı Erdoğan, “sorunların tanımlanması, içeriğinin çizilip ortaya konması, belli çözümlerin bulunması konu-

9. “No: 230, 7 Kasım 2024, Sayın Bakanımızın Yunanistan'ı Ziyareti Hk.”, T.C. Dışişleri Bakanlığı, 7 Kasım 2024, https://www.mfa.gov.tr/no_-230_-sayin-bakanimizin-yunanistan-i-ziyareti-hk.tr.mfa, (Erişim tarihi: 10 Kasım 2024).

10. “Dışişleri Bakanı Fidan, Yunanistan'a Gidiyor”, NTV, 8 Kasım 2024.

11. Nuri Aydın, “Dışişleri Bakanı Fidan, Yunan Mevkidaşıyla Görüşmek için 8 Kasım'da Atina'yı Ziyaret Edecek”, Anadolu Ajansı, 15 Ekim 2024.

sunda iki tarafta da irade olması önemli” diyerek bu hususun altını çizmiştir.

Ziyaret öncesi Yunan dışişleri bakanının iki hususu vurguladığı söylenebilir. Bunlardan ilki: “Türkiye ile aramızdaki büyük meseleleri çözmek için şu an tarihi bir fırsat penceresi bulunuyor. Bu tür fırsatlar tarihte çok sık çıkmaz karşımıza” ifadeleri ile çözüme yaptığı vurgudur. İkincisi ise tek sorun yaklaşımının altını çizmesidir. Bakan, “Türkiye ile sorunların çözümünün ancak kıta sahanlığı ve MEB deniz yetki alanlarının tam olarak belirlenmesinin ardından mümkün olabileceğini” ifade ederek, Türkiye’nin sorun saydığı diğer meselelerin kıta sahanlığı-MEB sınırlandırması sorununun çözümünden sonra ele alınabileceğin ima etmiştir.¹² Ancak bu yaklaşımın da bütün sorunların diyalog yolu ile ele alınmasını savunan Türkiye açısından kabul edilebilir olduğu söylenemez.

Tam da bu aşamada gerçekleşen Dışişleri Bakanı Fidan’ın ziyareti sonrası yapılan açıklamalara bakılarak durumun şu aşamada ne noktada olduğu değerlendirilebilir. Ziyaret esnasında gerçekleştirilen görüşmelerin akabinde iki bakan ortak basın toplantısında bu hususları belli oranda netleştirmiştir.

Yunanistan Dışişleri Bakanı Gerapetritis yaptığı açıklamada iki ülke arasındaki pozitif gündemi ve siyasi diyalogu güçlendirici unsurlara dair önemli hususları dile getirmiştir. Ayrıca iki ülkenin Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatında (AGİT) ortak adaylıkları, azınlıkların iki ülke arasında dostluk köprüsü olması gerektiği, Türkiye’nin AB üyeliğine yönelik Yunanistan’ın destekleyici yaklaşımı, karşılıklı ziyaretler ve iletişim kanallarının açık olmasının iyi ilişkilerin geliştirilmesine önemli katkı sağladığı yönünde yaptığı vurgu dikkat çekmiştir.

Dışişleri Bakanı Fidan ise Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin olumlu ilerlediğini ve boyutlarının genişlediğini; turizm, kültür, ticaret ve bunlara ek bazı konularda iş birliğini artırmaya çalıştıklarını; iki ülkenin kritik konularda birbirlerini daha iyi anlaması için çalışıldığını; içinde bulunulan zor coğrafyada iki

ülkenin karşılıklı güven içinde yaşamasının önemini; kazan-kazan yaklaşımıyla iki ülke halkının huzuruna ve refahına katkı sağlanması gerektiğini; tarihi fırsatı değerlendirerek bu olumlu atmosferi kalıcı hale getirmek gerektiğini; ebedi komşuluğun ebedi dostluğa dönüşmesi gerektiğini; diğer bakanlıklar arasındaki temasların da devam ettiğini; ulaştırma iş birliği kapsamında İpsala’da ikinci köprü’nün yapımına ilişkin çalışmaların devam ettiğini; ticaret hacmini 10 milyar dolara çıkarmak için uğraşıldığını; başlatılan GAÖ’lerden memnuniyet duyulduğunu ve son olarak yeni nesillere kalıcı iş birliği ve sükunet ortamı bırakmak gerektiğini vurgulamıştır.

Diğer önemli konunun, ikili sorunların çözümüne dair süreç olduğunu ifade etmiştik. Gerapetritis açıklamasında öncelikle Kıbrıs meselesine dair “Kıbrıs’ta adil ve kalıcı çözüm için yapıcı diyalog istiyoruz” diyerek sorunun çözümüne ilişkin görüşme süreci başlatılması talebine vurgu yapmıştır. Fidan ise federasyona dayalı çözümün geçmişte kaldığını, meselenin adadaki gerçekler temelinde ele alınması gerektiğini, adada hem Türklerin hem Rumların güvenliğini, özgürlüğünü ve refahını mümkün kılacak yeni bir ruha ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla Gerapetritis görüşme sürecini vurgulamakla yetinirken Fidan ise federasyon fikrinin artık konuşulmaması gerektiğinin altını çizmiştir.

Ege ve Doğu Akdeniz sorunlarına dair Gerapetritis, kıta sahanlığı ve MEB sınırlarının çözümü sürecini başlatmak için ön şartları konuştuklarını, bu konularda Yunanistan’ın tutumu ile Türkiye’nin tutumu arasında büyük mesafe olduğunu ancak bu mesafeyi tartışıp azaltmak konusunda kararlı olduklarını, her halükarda mevcut pozitif atmosferi korumak ve geliştirmek istediklerini belirtmiştir. Dışişleri Bakanı Fidan ise Türkiye olarak Doğu Akdeniz’de hakça paylaşım istediklerini, iki ülke liderinin geçtiğimiz yıl ilan ettikleri Atina Bildirisi’ne uyulmasının sorunların aşılmasını kolaylaştıracağını, Türkiye’nin ikili sorunların haklara karşılıklı saygı ve uluslararası hukuk temelinde çözebileceğine inandığını ifade etmiştir.

12. Derya Gülnaz Özcan, “Yunanistan Dışişleri Bakanı’ndan Türkiye ile Sorunların Çözümünde Tarihi Fırsat Bulunduğu Değerlendirmesi”, Anadolu Ajansı, 6 Eylül 2024.

Yapılan açıklamalardan anlaşıldığı gibi çok yakın zamanda bir çözüm süreci başlayacak gibi gözükmemektedir. Ama bunun gündem olduğu açıktır. Dolayısıyla iki ülke liderleri arasında yapılacak altıncı zirvede bu yönde bir sürecin başlatılacağı umut edilebilir. Zira Dışişleri Bakanı Fidan'ın belirttiği gibi Siyasi Diyalog ve Pozitif Gündem Ortak Eylem Planı toplantıları devam edecek ve bir sonraki toplantılar önümüzdeki ay Atina'da gerçekleştirilecektir. Türkiye'nin Yunanistan'dan terörle ve yasa dışı göçle mücadelede

daha fazla iş birliği beklediği de Dışişleri Bakanı Fidan tarafından açıkça ifade edilmiştir. Bölgesel ve küresel konuların görüşüldüğü, İsrail'in eylemleri konusunda farklı noktalara vurgu yapıldığı görülmekle beraber bu hususların iki ülkeyi birbirlerinden uzaklaştıracak hususlar olmadığı söylenebilir. Nihayetinde iki taraf – özellikle de Atina– diğer ülkelerin Türkiye-Yunanistan ilişkilerine müdahale etmesine izin vermediği ölçüde sorunların çözüm ihtimalinin daha da güçlenebileceği belirtilebilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://twitter.com/setavakfi)